ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ДО МІНЛИВОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Л.В. Соколова, кандидат економічних наук.
Харківський національний університет радіоелектроніки.

Актуальність проблеми дослідження. Головною задачею адаптації підприємства до змінних умов бізнес-середовища є приведення його до такого стану, при якому воно може достатньою мірою використовувати свої конкурентні переваги протягом тривалого часу. Основними задачами планування адаптації підприємства є такі: забезпечення кон-

Рис. 1. Схема класифікації напрямів (оцінки ефективності заходів з адаптації підприємства)

курентних переваг підприємства на даному ринку збуту; забезпечення фінансової стійкості підприємства і запланованого рівня рентабельності капіталу; реалізація обраної стратегії і тактики адаптації на конкретних товарних ринках; створення стабільних робочих місць; підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства і вироблених ним товарів.

Забезпечення виживання підприємств в умовах мінливого бізнес-середовища, зміни сформованих стереотипів у використанні методів і форм планування та управління діяльністю підприємств можливе тільки шляхом реалізацій комплексу заходів, які сприяють адаптації господарюючих суб'єктів ринку.

Адаптація підприємства в цілому і його самостійних структурних підрозділів – це об'єктивна вимога часу, зволікання у вирішенні цієї проблеми – прямий шлях до банкрутства. Процес адаптації до мінливого бізнес-середовища – вельми багатогранний і тривалий; який стосується усіх функціональних сфер діяльності, продовжується постійно протягом усього життєвого циклу підприємства і залежить від конкретного його етапу.

Реалізація забезпечення конкурентного положення підприємства на ринку можлива через механізм функціонування його організаційно-економічної системи адаптації з подальшою оцінкою рівня конкурентоспроможності та фінансової привабливості, розробкою стратегії адаптації та прийняттям відповідних стратегічних рішень щодо зміни конкурентного становища підприємства на конкретному ринку збуту.

При дослідженні підходів до оцінки ефективності заходів з адаптації промислових підприємств до змінних умов бізнес-середовища у межах функціонування організаційно-економічної системи адаптації підприємства (ОЕСАП) встановлено, що науковці-економісти багато уваги приділяють оцінці ефективності за різними напрямами (рис. 1). Вчені О.І. Амоша [1], О.С. Тєлєтов [13] пропонують методи оцінки ефективності функціональних сфер діяльності підприємства; О.Є. Соколов – в цілому підприємства [11]; М.Н. Кучер – окремих систем [8]; С.В. Динчєв – політики підприємства [4]; П.М. Коюда, Т.В. Божко — інвестиційних проектів [7]; Є.В. Решетняк – реструктуризації підприємства

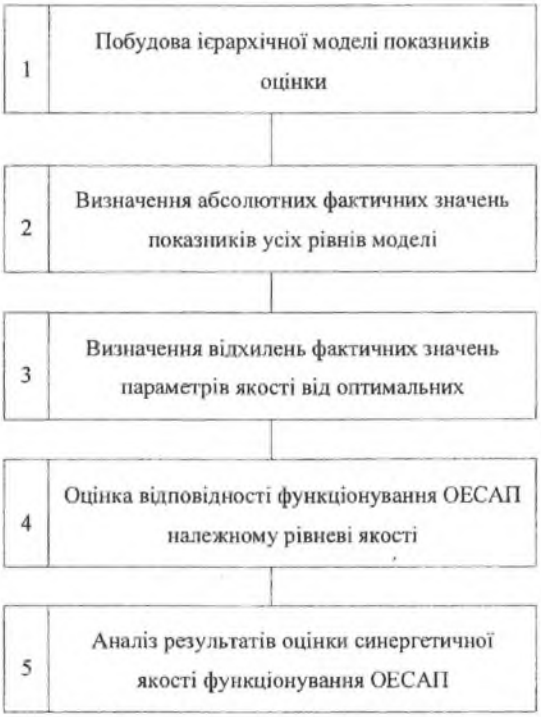

Рис. 2. Схема оцінки синергетичної якості функціонування ОЕСАП

[9]; Н.Ф. Стрюк [12], Л.Н. Хрістенко [14] та Н.А. Галуцьких [3] – менеджменту; А. Бондаренко – механізму адаптації підприємства до ринкових умов [2], у тому числі – адаптації окремих складових цього механізму – О.С. Євсєйцева [4], Л.О. Збаразька [5], В.П. Рябоконь [10].

Системний підхід до вирішення цієї проблеми демонструє науковець А. Бондаренко, який в якості головної мети проведеного ним дослідження визначив „побудову підходу щодо побудови оцінки ефективності дії організаційно-економічного механізму адаптації підприємства до ринкових умов господарювання" [2, С. 89-90]. Цілком погоджуючись

Таблиця 1. Ієрархічна модель оцінки якості функціонування ОЕСАП

3-й рівень	2-й рівень	1-й рівень	0-й рівень
Показники, що характеризують:	Показники по групах	Показники за параметрами оцінки	Комплексний показник
I. фактори конкурентоспроможності у складі:	Інтегрований показник рівня конкурентоспроможності підприємства – КК	Параметр оцінки якості за коефіцієнтом адаптації – $Q_{КА}$	Синергетична якість функціонування організаційно-економічної системи адаптації підприємства – QSA
1) товар			
2) положення на ринку			
3) збут			
4) просування			
5) виробництво			
II. фінансову привабливість у складі:	Узагальнений показник фінансової привабливості підприємства – ФП		
6) коефіцієнт загальної ліквідності			
7) коефіцієнт автономії			
8) коефіцієнт обертання власного капіталу			
9) коефіцієнт фондовіддачі			
10) коефіцієнт незалежності			
11) коефіцієнт рамбурсності			
III. зміну факторів конкурентоспроможності за рядками 1 ÷ 5	Показник приросту значення ΔКК	Параметр оцінки якості за цілеорієнтованим вектором адаптації – $Q_{\overline{R}}$	
IV. зміну фінансової привабливості за рядками 6 ÷ 11	Показник приросту значення ΔФП		

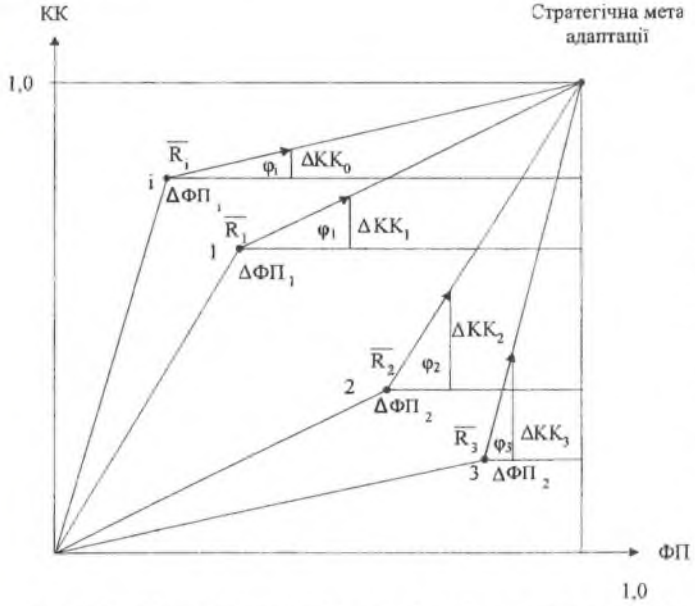

Рис. 3. Графічна інтерпретація умов цілеорієнтованої адаптації підприємства

з його методологічними установами стосовно змін початкових орієнтирів щодо оцінки ефективності, застосування динамічних моделей оцінки, можливості наочного відображення розвитку окремих узагальнених показників діяльності підприємства у площині часу, необхідності побудови узагальненої інтегрованої оцінки, виділимо у якості значного недоліку цієї роботи відсутність рекомендацій щодо конкретної ідентифікації узагальненого показника ефективності та вибору його верхньої межі [2, С. 91], що не дозволяє визнавати його роботу завершеною.

Постановка задачі. Відсутність обґрунтованої концепції формування організаційно-економічної системи адаптації підприємства (ОЕСАП) до змінних умов сучасного бізнес-середовища потребує розробки відповідних методик її створення, у тому числі й методики оцінки якості її функціонування, під якою розуміється відповідність сукупності властивостей елементів системи адаптації вимогам, що обумовлюють їхню придатність для досягнення цілей адаптації. Пропонується оцінювати ефективність заходів з адаптації підприємства у межах функціонування сформованої відповідної організаційно-економічної системи за єдиним узагальненим критерієм – комплексним показником, який характеризує синергетичну якість функціонування цієї системи.

У Міжнародному стандарті ІСО 8420 дається таке визначення якості: „Якість – це сукупність характеристик об'єкту, які відносяться до його здатності задовольнити встановлені та передбачувані потреби". При цьому об'єктом якості може бути процес, діяльність, продукт.

Оцінка якості функціонування ОЕСАП провадиться поетапно відповідно до схеми (рис. 2). Методика оцінки якості ОЕСАП грунтується на ієрархічній моделі, на різних рівнях якої розраховуються абсолютні значення окремих показників (табл. 1).

Результати дослідження. Виходячи з особливостей створення ОЕСАП, оцінку синергетичної якості її функціонування запропоновано вести за комплексним показником у вигляді такої мультиплікативної моделі:

$$QSA = Q_{\overline{R}} \times Q_{КА}, \qquad (1)$$

Таблиця 2. Шкала абсолютних значень оцінки комплексного показника

Значення параметра якості		Значення показника QSA	Градація шкали, бал	Оцінка відповідності якості функціонування системи належному рівню
$\lvert\Delta\overline{R}\rvert$	ΔKA			
1,00	1,00	1,00	10	абсолютна відповідність
0,90-0,80	0,90-0,80	0,81-0,64	9-8	висока відповідність
0,79-0,60	0,79-0,60	0,62-0,36	7-6	середня відповідність
0,59-0,40	0,59-0,40	0,25-0,16	5-4	низька відповідність
нижче 0,39	нижче 0,39	нижче 0,15	нижче 3	повна невідповідність

де QSA – комплексний показник синергетичної якості функціонування ОЕСАП (Quality System Adaptation);

$Q_{\overline{R}}$ – параметр оцінки якості системи за цілеорієнтованим вектором адаптації;

Q_{KA} – параметр оцінки якості системи за коефіцієнтом адаптації.

Параметр оцінки якості системи $Q_{\overline{R}}$ визначається за формулою:

$$Q_{\overline{R}} = 1 - \left(\left|\overline{R}_{опт}\right| - \left|\overline{R}_{ф}\right|\right), \qquad (2)$$

де $\left|\overline{R}_{опт}\right|, \left|\overline{R}_{ф}\right|$ – оптимальне та фактичне значення довжини цілеорієнтованого вектора адаптації підприємства відповідно.

Ці параметри визначаються у відповідності до стратегічної моделі адаптації (рис. 3) так:

$$\left|\overline{R}_{опт}\right| = \Delta KK_{опт}\operatorname{cosec}\varphi_{опт}, \qquad (3)$$

$$\left|\overline{R}_{ф}\right| = \Delta KK_{ф}\operatorname{cosec}\varphi_{ф}, \qquad (4)$$

де $\Delta KK_{опт}$, $\Delta KK_{ф}$ – оптимальний (запланований) та фактичний приріст значення коефіцієнта конкурентоспроможності підприємства відповідно;

$\varphi_{опт}$, $\varphi_{ф}$ – кут нахилу векторів $\overline{R}_{опт}$ та $\overline{R}_{ф}$ відповідно.

Параметр оцінки якості системи Q_{KA} визначається за формулою:

$$Q_{KA} = 1 - (\Delta KA_{опт} - \Delta KA_{ф}), \qquad (5)$$

де $\Delta KA_{опт}, \Delta KA_{ф}$ – відповідно оптимальне та фактичне значення коефіцієнта адаптації підприємства.

Для оцінки відповідності якості функціонування ОЕСАП належному рівневі розроблено шкалу, яка представлена у табл. 2.

Висновки. Формування організаційно-економічної системи адаптації промислового підприємства до умов нестабільного бізнес-середовища потребує оцінки якості її функціонування, що обумовило необхідність розробки відповідного методичного забезпечення. Запропоновано методику оцінки синергетичної якості функціонування системи адаптації підприємства, відповідно до якої побудована ієрархічна модель показників, що оцінюються. Для практичного застосування даної методики розроблено шкалу відповідності якості функціонування системи адаптації належному рівневі, що сприятиме якісній та комплексній оцінці резервів організаційно-економічної системи адаптації. Запропонована методика оцінки синергетичної якості функціонування організаційно-економічної системи управління адаптацією підприємства є основою для прийняття науково обгрунтованих управлінських рішень, реалізація яких на практиці сприятиме зміцненню конкурентних позицій підприємства у змінних умовах бізнес-середовища та задоволенню мінливих потреб споживачів на ринках збуту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амоша О.І. Нетрадиційні шляхи підвищення ефективності промислового виробництва в умовах спеціального економічного режиму // Економіка промисловості. — 1999. — № 1 (3). – С. 24-29.

2. Бондаренко А. Оцінка ефективності механізму адаптації підприємства до ринкових умов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2003. – № 580. – С. 89-94.

3. Галуцьких Н.А Системный подход к оценке эффективности управленческого труда // Современные проблемы гуманизации и гармонизации управления: Материалы конференции. – Х., 2001. – С. 26-28.

4. Дынчев С.В. Концепция синтеза эффективной рекламной политики предприятия // Управление маркетинговым потенциалом предприятия. – № 2. – С. 109-120.

5. Евсейцева О.С. Реструктуризація підприємства як засіб адаптації до ринкових вимог // Проблеми науки. – 2003. — № 1. – С. 55-59.

6. Збаразька Л.О. Фінансові аспекти ринкової адаптації промислових підприємств // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 47-53.

7. Коюда П.М., Божко Т.В. Оценка инвестиционных проектов в условиях риска // Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2000. — № 95. – С. 183-187.

8. Кучер М.Н. Оценка экономической эффективности организационных систем предприятий промышленности // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – Вип. 132. – С. 3-12.

9. Решетняк Е.В., Кальян О. Оценка эффективности реструктуризации предприятия // Технічний прогрес та ефективність виробництва: Зб. наук. праць. Вип. 122. – Харків: ХДПУ, 2000 — С. 30-33.

10. Рябоконь В.П. Адаптація систем мотивації праці до умов ринку // Фінанси України. – 2001. – № 5. – С. 10–16.

11. Соколов О.Е. Системная эффективность предприятия // Наука і освіта – 2002: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конференції. – Том 15. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – С. 52.

12. Стрюк Н.Р. Организационные методы повышения эффективности менеджмента в сложных административно-хозяйственных системах // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: Зб. наук. пр. – 2001. — № 5. – С. 216-223.

13. Телетов О.С. Маркетинг на промисловому підприємстві: Навч. посіб. – Суми: Собор, 1999. – С. 137-142.

14. Христинко Л.Н. Оценка эффективности управления в закрытых и открытых моделях организации // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2002. — № 7. – С. 141-150.